

การปรับตัวของกระบวนการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ

พ.ศ. 2503-2537

วิมลรัตน์ สุขเจริญ

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-752-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DYNAMISM OF THE CAPITAL ACCUMULATION PROCESS
IN THAI TEXTILE INDUSTRY , 1960 - 1994

Ms. Wimonrat Sukcharoen

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements

For The Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

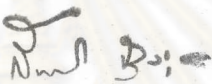
Chulalongkorn University

1996

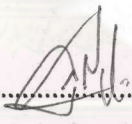
ISBN 974-633-752-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การปรับตัวของกระบวนการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ
พ.ศ. 2503-2537
โดย นางสาว วิมลรัตน์ สุขเจริญ
ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ

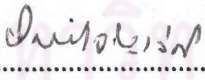
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ดุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุธี ประศาสน์เศรษฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ก

วิมลรัตน์ สุขเจริญ : การปรับตัวของกระบวนการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ.
2503-2537 (THE DYNAMISM OF THE CAPITAL ACCUMULATION PROCESS IN THAI
TEXTILE INDUSTRY, 1960-1994) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ , 120 หน้า .
ISBN 974-633-752-1

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพัฒนาการของกระบวนการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย โดยประยุกต์แนวความคิด "สำนักทุนนิยมแบบกำกับ" ในการวิเคราะห์กระบวนการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยพิจารณาจากแบบวิถีการกำกับและรูปแบบการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ช่วงที่มีการใช้นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า (พ.ศ. 2503-2519) และช่วงที่มีการใช้นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (พ.ศ. 2520-2537)

ผลการศึกษาพบว่า ในระยะของการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า การขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐ ในขณะที่การขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งทอในระยะที่มีการใช้นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นผลมาจากการขยายตัวของ การส่งออกและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งอาศัยความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานที่อยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความได้เปรียบในเรื่องดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง ในขณะเดียวกันสิ่งทอไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านคุณภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในตลาดสิ่งทอระดับสูง ดังนั้น แนวโน้มในอนาคตของอุตสาหกรรมสิ่งทอไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเทคโนโลยี แรงงาน และการค้าระหว่างประเทศ

เมื่อพิจารณาแบบวิถีการกำกับ พบว่า แบบวิถีการกำกับในอุตสาหกรรมสิ่งทอใน 2 ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก ซึ่งแบบวิถีการกำกับมีลักษณะการผูกขาดที่ชัดเจน แต่ปรากฏลักษณะการผูกขาดอย่างมากไปสู่ลักษณะที่มีการแข่งขันมากขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวขัดแย้งกับการวิเคราะห์แบบวิถีการกำกับตามแนวคิด "สำนักทุนนิยมแบบกำกับ" ซึ่งจะมีลักษณะแบบวิถีการกำกับภายใต้สภาพการแข่งขันในระยะเริ่มต้นและพัฒนาสู่ลักษณะการผูกขาด

เมื่อพิจารณารูปแบบการสะสมทุน พบว่า รูปแบบการสะสมทุนของอุตสาหกรรมสิ่งทอในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าและในช่วงของอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกยังไม่มีความแตกต่างอย่างเด่นชัด แต่ก็ปรากฏแนวโน้มของการปรับตัวจากรูปแบบการสะสมทุนในแนวขยายสู่รูปแบบการสะสมทุนแนวลึก เนื่องจากในช่วงปัจจุบันที่กำลังทำการศึกษานี้รูปแบบการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอกำลังอยู่ในระยะการเปลี่ยนผ่านของการสะสมทุน

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติกร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

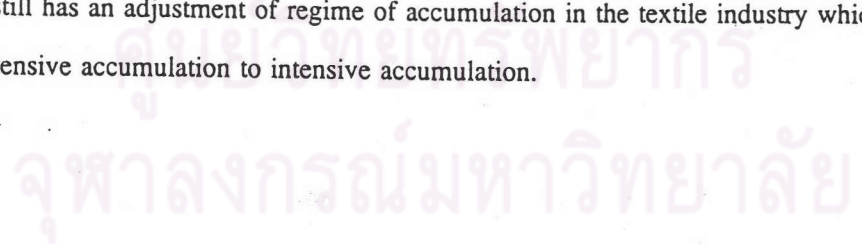
##C560468 : MAJOR ECONOMICS
 KEY WORD: : TEXTILE / TEXTILE INDUSTRY / CAPITAL ACCUMULATION PROCESS
 WIMONRAT SUKCHAROEN : THE DYNAMISM OF THE CAPITAL ACCUMULATION
 PROCESS IN THAI TEXTILE INDUSTRY, 1960-1994. THESIS ADVISER :
 ASSO.PROF.KNOKSAK KAEWTHEP, PH.D. 120pp. ISBN 974-633-752-1

The objective of this thesis is to study the dynamism of the capital accumulation process in Thai textile industry by implementing the conceptual framework of "Regulation School" to analyze the capital accumulation process in Thai textile industry in term of mode of regulation and regime of accumulation. The study emphasized on 2 periods as the import substitution period (1960-1976) and the export-oriented period (1977-1994).

The study found that the government policy was an important factor influencing on the growth of the textile industry in the first period. Whereas the expansion of exporting and the international trade were the main factors affecting on the growth of the textile industry in the second period.

The research indicated that mode of regulation in the first stage was monopoly which was similar to the characteristic in the second stage, however it became more competitive increasingly. This phenomenon contrasted with the concept of "Regulation School" which considered that mode of regulation should change from competitive mode to monopoly mode.

In term of regime of accumulation, the study found that the regime in 2 periods, the import substitution and the export-oriented periods, were not different obviously because during in proceeding the study, Thai textile industry has been in the transitional period . Nevertheless, it still has an adjustment of regime of accumulation in the textile industry which switch from extensive accumulation to intensive accumulation.

ภาควิชา.....เศรษฐศาสตร์
 สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์
 ปีการศึกษา.....2538

ลายมือชื่อนิติ.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

"การทำวิทยานิพนธ์ เป็นก้าวแรกของกระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงในการศึกษาระดับปริญญาโท" มีท่านผู้มีประสบการณ์เคยบอกกล่าวไว้ ผู้เขียนเองก็เคยได้รับฟังแต่หาได้ตระหนักถึงคุณค่าของคำพูดดังกล่าว จนกระทั่งผู้เขียนได้ลงมือทำวิทยานิพนธ์ของตนเองจนสำเร็จลุล่วง จึงได้สำนึกและและตระหนักว่า การทำวิทยานิพนธ์เป็นความภาคภูมิใจเพียงสิ่งเดียวที่ผู้เขียนได้จากการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยติดตามดูแลด้วยความห่วงใย ตลอดจนให้คำแนะนำและชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียน จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง และทำให้ผู้เขียนเกิดความซาบซึ้งในคำว่า "อาจารย์ที่ปรึกษา" นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณสมบัติ แซ่แฮ่ เพื่อนผู้คอยให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาที่ผู้เขียนประสบปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์ หากผู้เขียนปราศจากความช่วยเหลือดังกล่าว ผู้เขียนคงไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คุณวีระศักดิ์ พุทธาศรี ผู้เสมือนหนึ่งในสมาชิกครอบครัวที่คอยให้กำลังใจเสมอมา และคุณกิติภูมิ จุฑาสमित ผู้จุดประกายความคิดเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณค่าทางวิชาการ กราบขอขอบพระคุณพ่อ-แม่ และสมาชิกในครอบครัวของผู้เขียนที่คอยเป็นห่วงเป็นใยดูแลผู้เขียนมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณในความเอื้ออาทรของเหล่ากัลยาณมิตรทั้งหลาย และคนงานในโรงงานไทยเกรียงที่ผู้เขียนไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีความประโยชน์อยู่บ้าง ผู้เขียนใคร่ขออุทิศให้แก่เหล่าคนงานที่ต้องหลังหยาดเหงื่อแรงงาน รอยยิ้มและน้ำตาหรือแม้กระทั่งชีวิตของตนเอง จนทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอดำเนินมาจนกระทั่งทุกวันนี้

วิมลรัตน์ สุขเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	10
1.3 ขอบเขตการศึกษา	10
1.4 สมมติฐานการศึกษา	11
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
2. วรรณกรรมปริทัศน์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 วรรณกรรมปริทัศน์	12
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	17
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	24
3. พัฒนาการของอุตสาหกรรมสิ่งทอ	28
3.1 อุตสาหกรรมสิ่งทอยุคก่อนและหลังสนธิสัญญาบาวริง	28
3.2 อุตสาหกรรมสิ่งทอสมัยใหม่	29
3.3 อุตสาหกรรมสิ่งทอช่วงที่มีการส่งเสริมการลงทุน	32
3.4 อุตสาหกรรมสิ่งทอยุคส่งเสริมการส่งออก	32
3.5 โครงสร้างอุตสาหกรรมสิ่งทอ	34
3.6 การผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอ	40
3.7 การค้าในอุตสาหกรรมสิ่งทอ	45
4. อุตสาหกรรมสิ่งทอกับแนวคิดสำนัก “ทุนนิยมแบบกำกับ”	55
4.1 แบบวิธีการกำกับและรูปแบบสถาบันในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.1.1 พัฒนาการของกลุ่มทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอกับบทบาทของการลงทุนจากต่างประเทศ.....	55
4.1.2 การกระจุกตัวและสภาพการแข่งขันในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	57
4.1.3 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	63
4.1.4 บทบาทของรัฐกับขบวนการแรงงานสิ่งทอ.....	69
4.1.5 ผลกระทบของการค้าระหว่างประเทศต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	72
4.2. รูปแบบการสะสมทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	72
4.2.1 อุปสงค์สัมฤทธิ์ผลในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	74
4.2.2 ระดับค่าจ้างในอุตสาหกรรมสิ่งทอ	77
4.2.3 สภาพการจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ	81
4.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	83
4.2.5 รูปแบบของกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	88
4.3 กรณีศึกษา : บริษัทไทยเกรียงปิ่นทอ ฟอกย้อม จำกัด	89
5. แนวโน้มของอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	97
5.1 เทคโนโลยีและแรงงาน.....	97
5.2 วิฤตการณ์ทางการค้า.....	101
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	106
6.1 บทสรุป.....	106
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	109
เชิงอรรถอ้างอิง	111
รายการอ้างอิง	114
ประวัติผู้เขียน.....	120

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1.1 มูลค่าผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมและมูลค่าผลผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ. 2504-2535	3
1.2 มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดและมูลค่าการส่งออกสินค้าสิ่งทอ พ.ศ. 2528-2536	4
1.3 การจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ. 2528-2535	5
1.4 มูลค่าการส่งออกสินค้าสิ่งทอรวมในตลาดโลกแยกรายประเทศ พ.ศ.2533	6
1.5 มูลค่าการส่งออกสินค้าสิ่งทอในตลาดโลก (เส้นใย เส้นด้าย และผ้าผืน) แยกรายประเทศ พ.ศ. 2533	7
1.6 มูลค่าการส่งออกสินค้าเสื้อผ้าสำเร็จรูปและเครื่องนุ่งห่มในตลาดโลกแยกราย ประเทศ พ.ศ. 2533	8
3.1 รายชื่อบริษัทสิ่งทอในยุคบุกเบิก	31
3.2 ลำดับการลงทุนของอุตสาหกรรมสิ่งทอที่สำคัญในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2493-2516	33
3.3 จำนวนโรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอแยกประเภท	36
3.4 การจ้างงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอแยกประเภท	37
3.5 การลงทุนด้านเครื่องจักรเทียบกับแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ	40
3.6 การผลิตเสื้อผ้าและสิ่งทอของไทยปี พ.ศ. 2518-2535	42
3.7 จำนวนเครื่องจักรในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ. 2504-2536	43
3.8 การบริโภคผลิตภัณฑ์สิ่งทอภายในประเทศ	44
3.9 คุณภาพสิ่งทอไทย พ.ศ. 2515-2535	47
3.10 การนำเข้าสิ่งทอของประเทศไทย พ.ศ. 2528-2535	48
3.11 ตลาดส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปของไทย	51
3.12 การส่งออกผ้าผืน แยกรายประเทศ พ.ศ. 2531-2535	52
3.13 การส่งออกด้าย แยกรายประเทศ พ.ศ. 2531-2535	53
3.14 การส่งออกเส้นใยประดิษฐ์ แยกรายประเทศ พ.ศ. 2531-2535	54

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
4.1 แสดงความเป็นเจ้าของกิจการในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ. 2513/2514 และ 2523/2524.....	58
4.2 แสดงการขยายตัวของภาคการทอและการส่งออกของ อุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ. 2500-2522.....	73
4.3 แสดงรายได้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่อหัวของประเทศไทย พ.ศ. 2503-2535.....	75
4.4 แสดงการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่อเดือนต่อครอบครัว ระหว่างปี 2511/2512 2518/2519 2524 2535 จำแนกตามหมวดต่างๆ.....	76
4.5 การผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอ พ.ศ. 2503-2535.....	78
4.6 ชื่อเรียกเครื่องของแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ จำแนกตามประเภทตาม ชื่อเรียกเครื่อง พ.ศ. 2528.....	84
4.7 แสดงพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตฝ้ายในประเทศไทย พ.ศ. 2503/2504-2536/2537.....	86
4.8 แสดงสัดส่วนทุนต่อแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ.....	89
5.1 อายุของเครื่องจักรในอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย	98
5.2 เปรียบเทียบค่าจ้างแรงงานภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอบางประเทศ พ.ศ. 2531-2536.....	99
5.3 ปริมาณการนำเข้าเครื่องจักรสิ่งทอ พ.ศ. 2531-2535	101
5.4 สรุปข้อตกลงการค้าสิ่งทอเกตต์รอบอุรุกวัย.....	105

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ตาราง		หน้า
1	ลักษณะของอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย	38
2	โครงสร้างอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย	39

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย